

Inicjatywa lokalna- podstawa prawna

Pojęcie inicjatywy lokalnej (IL) wprowadziła nowelizacja ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (ustawa) z 2010 roku, definiując IL oraz poświęcając jej odrębną część. (Rozdział 2a ustawy art.19b – 19h).

Zgodnie z **art. 2 pkt.4**

inicjatywa lokalna – to forma współpracy jednostek samorządu terytorialnego z ich mieszkańcami, w celu wspólnego realizowania zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej.

Analizując powyższy zapis należy podkreślić kilka kluczowych elementów, które kryją się w definicji IL i mają istotne znaczenie dla jej zrozumienia.

Co jest istotą inicjatywy lokalnej ?

Zgodnie z definicją IL to forma współpracy mieszkańców i jednostek samorządu terytorialnego przy realizacji zadań publicznych. To metoda, której celem jest „wspólne realizowanie zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej”. W tym zapisie kryje się istota IL.

IL to wspólne przedsięwzięcie, które nie jest tożsame ze zleceniem zadania mieszkańcom lub pokryciem przez samorząd kosztów ich pomysłu. Inicjatywa lokalna to najwyższa forma partycypacji społecznej, gdzie mieszkańcy razem i na równi z samorządem podejmują się realizacji zadania publicznego.

Kto może korzystać z inicjatywy lokalnej ?

Inicjatywa lokalna skierowana jest głównie do mieszkańców społeczności lokalnych.

*Zgodnie z **art. 19 b ust.1** W ramach inicjatywy lokalnej mieszkańcy jednostki samorządu terytorialnego bezpośrednio, bądź za pośrednictwem organizacji pozarządowych, lub*

podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 mogą złożyć wniosek o realizację zadania publicznego do jednostki samorządu terytorialnego, na terenie której mają miejsce zamieszkania lub siedzibę.

Mieszkaniec rozumiany jest jako osoba, która mieszka w danym miejscu. Oznacza to, że faktycznie tam przebywa i realizuje istotne interesy życiowe np. pracuje, posyła dzieci do szkoły, spędza czas wolny. Ważne jest zamieszkanie, a nie zameldowanie. Takie podejście otwiera możliwości włączenia się w IL tych, którzy są związani z daną społecznością i chcą coś w jej obrębie zrobić.

W imieniu mieszkańców mogą działać organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego. Należy pamiętać, że udział organizacji jest tylko formą pośrednictwa, gdzie dany podmiot składa wniosek w imieniu mieszkańców, którzy nadal są pod nim podpisani jako strona wnioskująca.

Drugim interesariuszem realizacji IL jest jednostka samorządu terytorialnego (JST).

W Polsce mamy trzy szczeble samorządu: gminę, powiat i województwo. Formalnie (zgodnie z ustawą) każdy z tych szczebli może być stroną IL. Praktyka jednak pokazuje, że IL to współdziałanie mieszkańców i samorządu na poziomie najniższym - gminnym. Wynika to z faktu, że podejmowane inicjatywy najczęściej dotyczą spraw mieszczących się w zadaniach gminy.

Czego może dotyczyć inicjatywa lokalna?

Inicjatywa lokalna dotyczy zadań publicznych, które dany samorząd ma do realizacji. Zakres zadań gminy, powiatu i województwa różni się od siebie. Niestety nie każdy pomysł mieszkańców może być objęty tą formą współpracy. Zgodnie z ustawą mamy do czynienia z poniższym, zamkniętym katalogiem zadań publicznych.

Art. 19b ust. 1

1) działalności, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 13, obejmującej w szczególności budowę, rozbudowę lub remont dróg, kanalizacji, sieci wodociągowej,

 **masz głos
masz wybór**

 **centrum
OPUS**

budynków oraz obiektów architektury stanowiących własność jednostek

samorządu terytorialnego;

2) działalności, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 3, 4, 5, 16 i 27;

3) edukacji, oświaty i wychowania, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 14;

*4) działalności w sferze kultury fizycznej i turystyki, o której mowa w art. 4
ust. 1 pkt 17 i 19;*

*5) ochrony przyrody, w tym zieleni w miastach i wsiach, o której mowa w art.
4 ust. 1 pkt 18;*

6) porządku i bezpieczeństwa publicznego, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 20.

Katalog ten jest zgodny z art. 4 ustawy. Oznacza to, że każda inicjatywa musi wpisać się w/w zadania.

Wniosek o inicjatywę lokalną może dotyczyć (zgodnie z art. 19b ust. 1):	Sfery pożytku publicznego – obszar zadań publicznych wskazanych w art. 4 ust. 1 (doprecyzowują one punkty z art. 19b ust. 1)
1) działalności, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 13, obejmującej w szczególności budowę, rozbudowę lub remont dróg, kanalizacji, sieci wodociągowej, budynków oraz obiektów architektury stanowiących własność jednostek samorządu terytorialnego	13) działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych

 **masz głos
masz wybór**

 **centrum
OPUS**

2) działalności, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 3, 4, 5, 16 i 27	3) działalność charytatywna 4) podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej 5) działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego 16) kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego 27) promocja i organizacja wolontariatu
3) edukacji, oświaty i wychowania, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 14	14) nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie
4) działalności w sferze kultury fizycznej i turystyki, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt. 17 i 19	17) wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej 19) turystyka i krajoznawstwo
5) ochrony przyrody, w tym zieleni w miastach i wsiach, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 18	18) ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego
6) porządku i bezpieczeństwa publicznego, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 20	20) porządek i bezpieczeństwo publiczne

Na podstawie publikacji „Jak korzystać z inicjatywy lokalnej?”-Łukasz Waszak, seria 3W KLON/JAWOR, Warszawa 2012

Zapisy art. 19b ust.1 są bardzo szerokie. Przepisy szczegółowe regulują zadania, za które odpowiadają poszczególne szczeble samorządu. Przystępując do inicjatywy lokalnej należy brać pod uwagę obszar kompetencji i specyfikę danego szczebla.

Jak wdrożyć inicjatywę lokalną?

Zgodnie z ustawą każda jednostka samorządu terytorialnego powinna opracować i przyjąć (w formie uchwały organu stanowiącego) rozwiązanie prawne określające tryb i szczegółowe kryteria oceny wniosków na realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej.

Art. 19c.

1. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego określa tryb i szczegółowe kryteria oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej. Szczegółowe kryteria oceny powinny uwzględniać przede wszystkim wkład pracy społecznej w realizację inicjatywy lokalnej.

Uchwałę podejmuje organ stanowiący, a więc rada gminy, miasta, powiatu lub sejmik wojewódzki. Ma ona formę aktu prawa miejscowego i publikowana jest w dzienniku wojewody.

Jako akt prawa miejscowego podlega zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie konsultacjom w formie i trybie określonym w odrębnej uchwale, dotyczącej konsultacji aktów prawa miejscowego.

Art. 5 ust. 5

Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego określa, w drodze uchwały, szczegółowy sposób konsultowania z radami działalności pożytku publicznego lub organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji.

Ustawodawca nie określił terminu przyjęcia uchwały o inicjatywie lokalnej, dlatego należy przyjąć, że powinna być ona podjęta niezwłocznie po wejściu w życie nowelizacji ustawy o pożytku, czyli już w roku 2010 r. Brak uchwały blokuje możliwość realizacji działań przez mieszkańców i naraża samorząd na zarzuty o naruszenie przepisów.

Jak uruchomić IL w naszej społeczności?

Posiadanie uchwały o kryteriach i trybie wyboru wniosków jest warunkiem formalnym rozwoju IL.

Składanie wniosków jest, zgodnie z ustawą, prawem mieszkańców.

Art. 19 b ust.2

Wniosek, o którym mowa w ust. 1, stanowi wniosek w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego.

Wniosek w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego (KPA) nie wymaga żadnej szczególnej formy. Warto jednak zwrócić uwagę, że jego ocena odbywa się na podstawie kryteriów określonych w uchwale organu stanowiącego.

Art. 19 c ust.2

2. Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego, dokonując oceny wniosku, bierze pod uwagę szczegółowe kryteria oceny wniosku oraz jego celowość z punktu widzenia potrzeb społeczności lokalnej.

Dlatego część samorządów wprowadza dodatkowo formularz. Ma on charakter pomocniczy i może być pominięty przez mieszkańców, co nie wyłącza konieczności rozpatrzenia wniosku.

Formalnie wniosek może złożyć tylko 2 mieszkańców, przyjmując jednak kryterium ważności zadania ze względu na potrzeby społeczności lokalnej ilość osób podpisanych pod wnioskiem może mieć kluczowe znaczenie dla pozytywnego rozpatrzenia. Prawem

mieszkańców jest złożenie wniosku w każdym czasie. Problem pojawić się może przy konfrontacji pomysłu mieszkańców z planem pracy samorządu i jego budżetem, co szczegółowo opisane będzie w dalszej części publikacji

Wola samorządu do współpracy przekłada się na rozstrzygnięcia wniosku na realizację zadania w ramach IL. Wniosek, który wpłynął może być rozstrzygnięty:

- a) Pozytywnie – procedujemy dalej, o czym poniżej
- b) Negatywnie- faktycznie zamyka to możliwość współpracy, mieszkańcy mają prawo odwołać się od rozstrzygnięcia organu (element procedury w ramach KPA) ale wydaje się to nie celowe. Przy założeniu, że IL to wspólne przedsięwzięcie, mieszkańcy muszą zrozumieć, że samorząd nie zawsze musi z nimi podjąć współpracę. Jednak w tym przypadku przedstawiciele władz samorządowych muszą zadbać o podanie obiektywnych przyczyn braku woli współpracy

Wniosek rozpatrzony pozytywnie uruchamia dopiero faktyczną pracę nad wspólnym przedsięwzięciem.

W tym momencie strony wspólnie rozpoczynają szczegółowe planowanie projektu realizacji zadania publicznego, określają swoje zobowiązania, opracowują zakres działań, harmonogram i budżet.

Art. 19g.

Organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego wspólnie z wnioskodawcą opracowuje dokumenty niezbędne do przeprowadzenia inicjatywy lokalnej, w tym harmonogram i kosztorys.

Odpowiedzialność za realizację zadania ponoszą dwie strony. Finałem ustaleń jest albo umowa o współpracy albo odstąpienie stron od realizacji przedsięwzięcia. Umowa określa dokładnie zobowiązania stron i harmonogram współpracy. Od tego momentu rozpoczyna się faktyczna współpraca.

Art. 19d.

Po uwzględnieniu wniosku, o którym mowa w art. 19b ust. 1, organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Realizacja zadania w formie IL to w praktyce wspólny projekt mieszkańców i samorządu. Ważną kwestią jest pokrywanie kosztów jego realizacji. Budżet przedsięwzięcia opracowany wspólnie przez strony powinien wyraźnie wskazywać kto i jakie koszty ponosi w ramach przedsięwzięcia. Podkreślić należy, że w ramach IL nie ma przepływów ze strony samorządu do mieszkańców. Samorząd ponosi sam wydatki zgodnie z obowiązującym prawem. Koszty mieszkańców są ponoszone jako praca społeczna lub wkład rzeczowy lub finansowy, który może być przekazany JST na pokrycie kosztów. Samorząd na realizację zadania może przekazać na czas trwania umowy rzeczy konieczne do realizacji przedsięwzięcia.

Art. 19e.

Zobowiązanie wnioskodawcy może polegać na świadczeniu pracy społecznej, na świadczeniach pieniężnych lub rzeczowych.

Art. 19f.

Wnioskodawca może otrzymać od jednostki samorządu terytorialnego na czas trwania umowy rzeczy konieczne do wykonania inicjatywy lokalnej.

Kluczowym aspektem realizacji IL jest fakt, że już jej wdrożenie odbywa się na zasadzie równości stron. Umowa zawarta pomiędzy mieszkańcami a jednostką organizacyjną samorządu tworzy relacje oparte o przepisy kodeksu cywilnego.

Art. 19h.

W zakresie nieuregulowanym w ustawie, do umowy o wykonanie inicjatywy lokalnej stosuje się przepisy ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U.

Nr 16, poz. 93, z późn. zm.6)).

Takie uregulowanie stosunków pomiędzy stronami jest potwierdzeniem idei inicjatywy lokalnej jako narzędzia faktycznej współpracy dwóch stron, w tym wypadku mieszkańców i administracji samorządowej. Delegacja ustawowa do Kodeksu cywilnego i obowiązującej zasady swobody umów daje możliwość mieszkańcom i jednostce samorządu terytorialnego w sposób dowolny określić prawa i obowiązki stron. Patrząc na faktyczny cel IL, jako narzędzia rozwoju współpracy warto wykorzystać umowę do opisanie zasad współpracy, zadań stron, sposobu ich realizacji, tak by wszyscy wiedzieli co i kiedy mają realizować. Należy pamiętać, że umowa tworzy tylko formalne warunki współpracy, jednak sposób ich wykonania to już wola stron.

Autor: Łukasz Waszak, Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS